

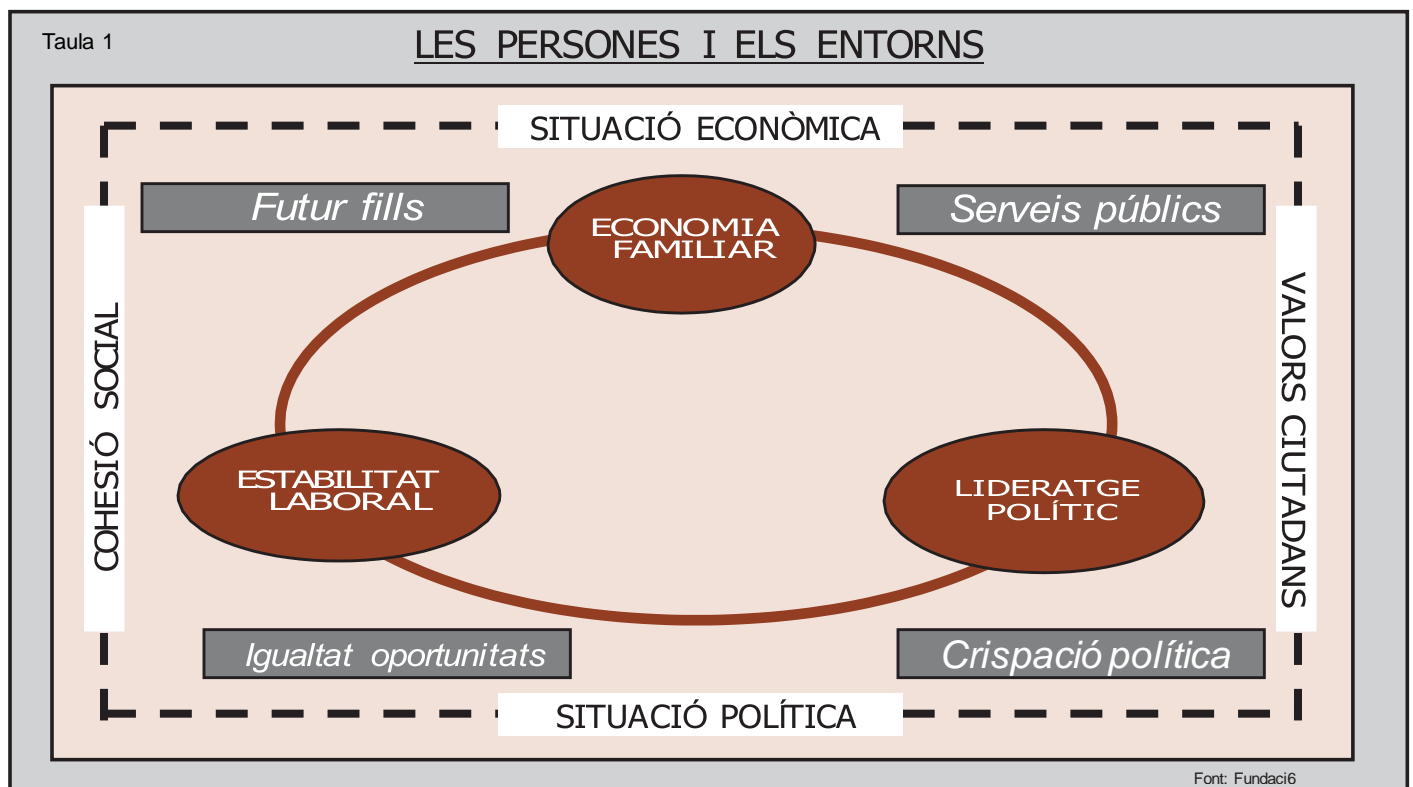
ESPECIAL N° 400

PERCEPCIONS CIUTADANES 2016-2021

Han passat més de 20 anys des de que l'abril del 2001 es publicà el primer número Quaderns Gadeso i fa unes quantes setmanes vam arribar al n° 400. És per aquest motiu que arribats a aquesta fita, com ja vam fer amb els números 100, 200 i 300 (als quals podeu accedir en el nostre arxiu) publiquem un especial que com les altres vegades dediquem a analitzar com ha evolucionat la nostra comunitat en relació a diferents àmbits, en aquest cas en el període 2016-2021. Considerant que en els dos darrers anys tots aquests àmbits han estat condicionants per l'emergència sanitària provocada per la COVID-19, la qual ha tingut una important incidència a tots els nivells, relacional, laboral, econòmic, cultural...Com es podrà veure, moltes de les percepcions dels/de les conciutadans/es venen condicionades per l'impacte de la pandèmia, de la qual, tot just en comencem a veure el final, malgrat que els seus efectes es perllongaran encara durant un temps.

L'individu no viu aïllat. Aquesta afirmació tan simple amaga multitud d'aspectes que s'han de tenir en compte a l'hora d'estudiar les seves percepcions, els seus comportaments, les seves opinions. Les persones, com a essers socials, interactuen amb el seu entorn i es veuen afectats per les decisions i comportaments d'altres agents socials.

El quadre inferior vol ser un resum dels entorns i situacions que envolten i afecten les persones i famílies de Balears en l'actualitat. A un primer nivell s'hi situen els grans eixos que preocupen al ciutadà i que veurem al llarg d'aquest número 401 de Quaderns Gadeso.

INDICADORS

Aquesta segona pagina vol servir de guia de lectura, de fil conductor que doni cohesió al quadern i als seus continguts. Veureu que hem dividit l'anàlisi en 6 grans blocs que, segons la nostra opinió, profunditzen en els aspectes mes rellevants de la nostra societat. El primer, dedicat a l'evolució de les preocupacions ciutadanes, ofereix una visió global dels canvis en les percepcions dels illencs i es desenvolupa en els blocs 2, 3 i 4. El numero 5 polsa la confiança dels ciutadans vers el turisme, mentre que el sisè vol servir de resum global.

1 PREOCUPACIONS CIUTADANES

Indicador del canvi de percepcions

2 EL TREBALL

- I. **Atur i inestabilitat laboral**
Preocupació per l'atur i la inestabilitat; expectatives de les persones en atur
- II. **Creació i destrucció de llocs de feina**
Confiança empresarial, creació llocs de feina, rendibilitat, problemes PIMES

3 ECONOMIA

- I. **Situació econòmica**
- II. **Economia familiar**

4 PROBLEMES EMERGENTS

- I. **Desconfiança en la política**
- II. **L'educació**

5 CONFIANÇA DE LA CIUTADANIA

El turisme

6 A TALL DE CONCLUSIO

Propostes estratègiques de futur

1.-PREOCUPACIONS CIUTADANES

Saber en cada moment que preocupa a la gent del carrer i analitzar-ne les causes es un dels millors indicadors per polsar la realitat en una societat determinada. Per això, un dels temes recurrents de Quaderns Gadeso es l'estudi de les principals preocupacions dels ciutadans i ciutadanes de Balears. A les pàgines següents veurem amb més detall els principals problemes aquí descrits, analitzant-ne les causes, la seva evolució i els canvis en les prioritats ciutadanes.

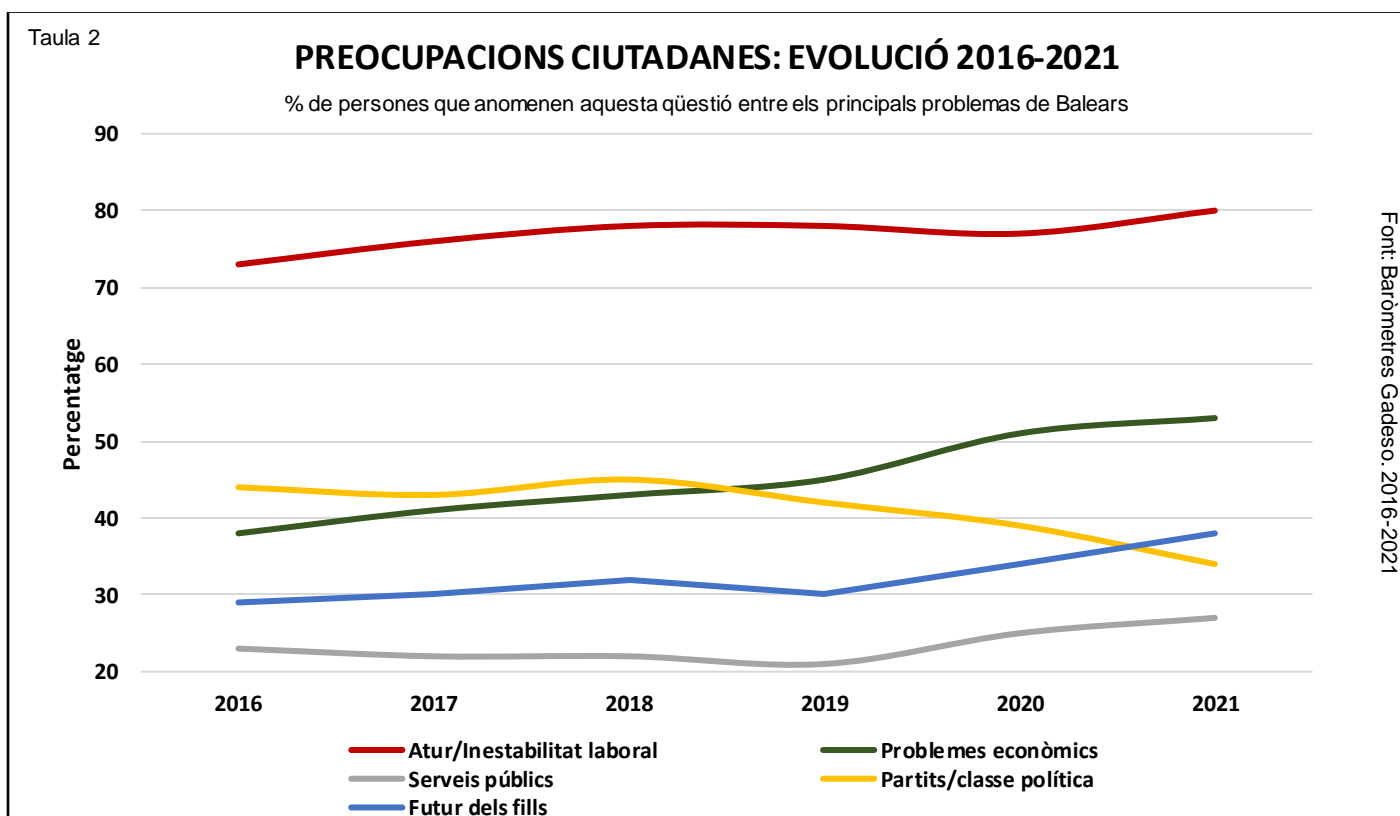
Com hem dit abans, un dels objectius d'aquest Quadern es oferir una mirada diacrònica de les percepcions dels habitants de les illes, situant el punt de partida a l'any 206, just després de la publicació del numero 300 de la nostra revista, ara fa cinc anys.

Des d'abans del 2016, els problemes relacionats amb el **món del treball, i les dificultats econòmiques** que hi van associades, assoleixen un protagonisme quasi absolut entre les preocupacions dels illencs. No es tracta únicament del greu augment de les persones en situació d'atur, sinó també de la por a quedar -se sense feina i en la manca d'expectatives d'aconseguir-ne una altra. Naturalment, també afecten la pèrdua de qualitat i de seguretat en el treball (precarietat, temporalitat...).

L'any 2009 apareix la preocupació per la **classe política** que continua encara avui, molt lligada als casos de corrupció que es començaren a conèixer durant aquella època. Avui, aquesta preocupació pels polítics també existeix, encara que més centrada en la manca de confiança que generen a l'hora d'intentar solucionar els problemes ciutadans i la situació de crispació política i la quasi absoluta manca d'enteniment entre els dos grans blocs ideològics i els partits que els integren

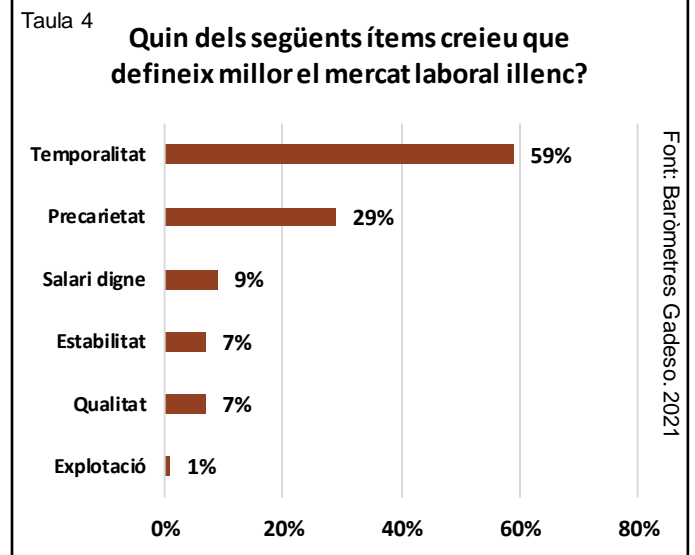
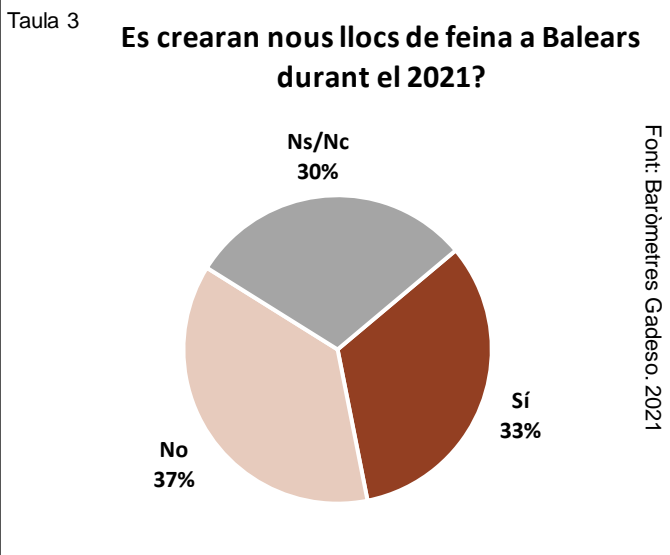
Un altre factor que preocupa molt entre la ciutadania és **el futur dels fills**. La percepció dels alts índexs de fracàs i abandonament escolars i la practica impossibilitat d'obtenir un treball estable són les principals causes que trobem darrere aquesta preocupació

Els **serveis públics** ocupen la darrera posició en el llistat de preocupacions ciutadanes, sobretot a causa de les retallades que van partir (i la pèrdua de qualitat que se'n deriva) En definitiva, els pilars de l'estat del benestar que tant va costar bastir (sanitat, educació, pensions...) es troben en perill, segons una part important de la ciutadania

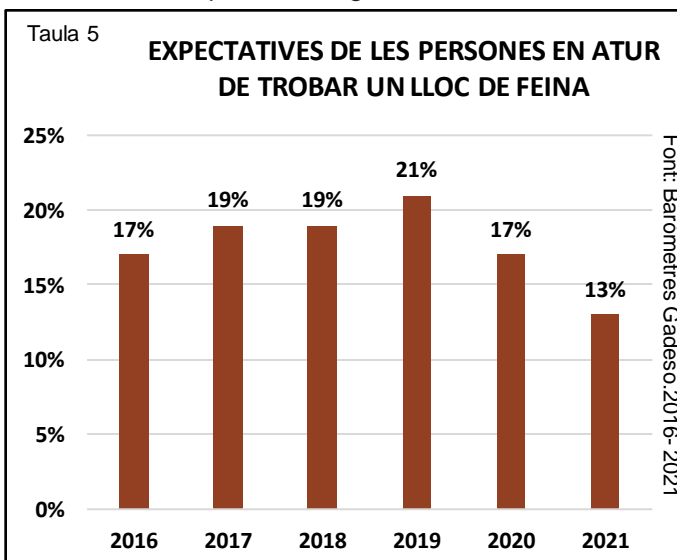
2. EL TREBALL: DESCONFIANÇA I TEMPORALITAT

Des dels seus inicis, la Fundació Gadeso ha seguit amb gran interès les polítiques i reformes que s'han aplicat en matèria laboral, les seves possibles conseqüències i les reaccions que ha provocat. Per això hem volgut demanar a la ciutadania com veuen el futur laboral de les illes, es a dir, si creuen que ja s'ha frenat la destrucció d'ocupació i si la que es crea es de qualitat, es a dir, estable i amb un salari digne.

Si es fa referència al món laboral, i més concretament a la creació de llocs de feina durant l'any 2021, el pessimisme encara domina entre la ciutadania: un 37% dels illencs creu que no s'aconseguirà crear llocs de feina enguany, enfront d'un creixent 33% que afirma el contrari. Mes d'un terç dels balears demostra els seus dubtes del que pot passar, molt en línia amb les incerteses registrades a l'hora de parlar del futur de l'economia. Recordem que la crisi provocada per la COVID-19 encara es fa sentir en els mercats emissors i les restriccions a la mobilitat de les persones entre els diferents països incideix directament en la creació de nous llocs de feina o la recuperació dels que ja hi havia la temporada alta del 2019. Amb aquestes dades, es normal que la ciutadania dubti de la repetidament anunciada creació d'ocupació i de les bondats de les "excel·lents" temporades turístiques que s'han registrat a les illes abans de la pandèmia

Mes enllà de la greu situació que pateixen milers de persones a les illes, hem volgut demanar com veuen els ciutadans el panorama laboral balear, i les qualificacions "guanyadores" són, malauradament però també lògicament, negatives: un 59% considera que l'adjectiu que més s'ajusta al mercat de treball de balears es **temporalitat** (molt lligada a un sistema productiu basat en el turisme), seguits per un 29% que destaca la creixent **precarietat laboral**. Aquí hi entraria un concepte que hauria de figurar en un lloc capdavanter en les estratègies econòmiques i laborals del partit o partits que aconseguixin formar govern: el de treballador pobre. Es a dir, aquella persona que, tot i tenir una feina, no guanya a bastament per escapar del risc de pobresa i d'exclusió social, situació que la emergència sanitària a contribuït a empitjorar.

Acabem de veure que, a mes de la situació d'atur, les expectatives són un factor molt important a l'hora d'entendre la principal preocupació de la ciutadania. La taula adjunta mostra les perspectives que les persones en situació d'atur tenen de trobar feina en un període de temps raonable. Els resultats no poden ser mes clars (i a l'hora mes preocupants): durant els anys anteriors a la crisi de la COVID-19, una gran majoria d'aturats confiava en reincorporar-se al mercat de treball de manera quasi immediata. Es a dir, percebia la situació d'atur com a conjuntural o com un període de transició entre un contracte i un altre. A partir de 2019 aquesta situació canvia radicalment i es va agreujant fins que, el 2021, únicament un 13% de persones aturades confia en aconseguir un lloc de feina en un temps relativament curt.

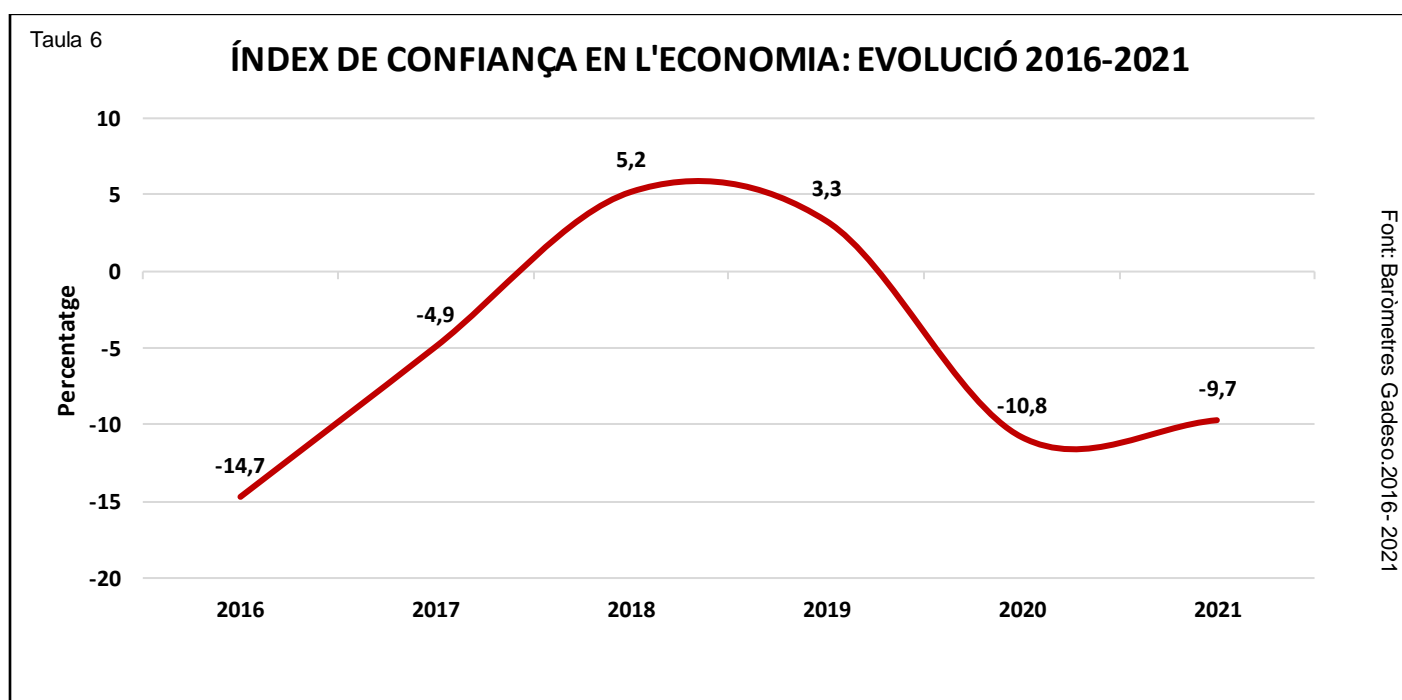
3.1 PERCEPCIÓ CIUTADANA ENVERS L'ECONOMIA

Un cop analitzades en profunditat les principals preocupacions ciutadanes, es fonamental conèixer la confiança que tenen els illencs vers la situació econòmica i les perspectives que tenen com a consumidors. Com podem veure, al llarg del període estudiat en aquest Quadern (2016-2021), la confiança oscil·la en xifres negatives i positives. Òbviament, aquesta percepció es subjectiva, però les seves causes són reals: atur, precarietat i temporalitat laborals, manca de crèdit, tancament d'empreses, i com no, la crisi provocada per la COVID-19.

A la gràfica inferior queda palesa una continua millora de la confiança dels ciutadans i ciutadanes de les illes en l'economia entre 2016 i 2018, tant familiar com general, però amb un descens des del 2019, que els experts atribueixen a la desacceleració del turisme i, sobretot, a la situació d'incertesa generada per la pandèmia. L'índex sintètic, que es situa en el -14,7% l'any 2016, experimenta una millora estable, la primera des de la fi de la crisi 2008-2014 i, presenta la xifra més positiva l'any 2018, quan es situa en valors positius, i, com hem dit, registra una significativa baixada des del 2019. La millora s'ha d'atribuir en gran part a les bones xifres d'arribada de turistes i d'ocupació hotelera.

En qualsevol cas, i anteriors Quaderns Gadeso així ho palesen, aquestes bones xifres turístiques van tenir escassa repercussió social. En concret, parlem de l'efecte observat en el mercat de treball illenc. Això ens ha de fer concloure que el nostre principal motor econòmic necessita una reforma en profunditat, que atregui a un turisme de qualitat, augmentant la rendibilitat empresarial, que ha de repercutir necessàriament en la creació d'ocupació de qualitat i en la generació de benestar social. front Més i tot, la crisi generada per la pandèmia de la COVID-19 ha demostrat la gran feblesa i vulnerabilitat de la nostra economia front situacions de crisi mundial, o de situacions que limitin l'arribada de turistes. Cal dirigir els nostres esforços a decidir quin model productiu necessitem, quin model productiu ens permetrà, sense deixar de banda el turisme, fer front als embats de la globalització, la qual ha quedat clarament palesa a conseqüència de la pandèmia. És necessari cercar nous filons d'ocupació, generar iniciatives empresarials que no depenguin en exclusiva del turisme, cal dotar a les famílies de llocs de feina de qualitat i amb salaris dignes que els permetin resistir mentre la situació no millori, però cal, sobretot, arribar a un consens tant polític com social, allunyat d'electoralismes barats, i que inclogui tots els agents socials, des dels polítics, sindicals o patronals fins als educatius.

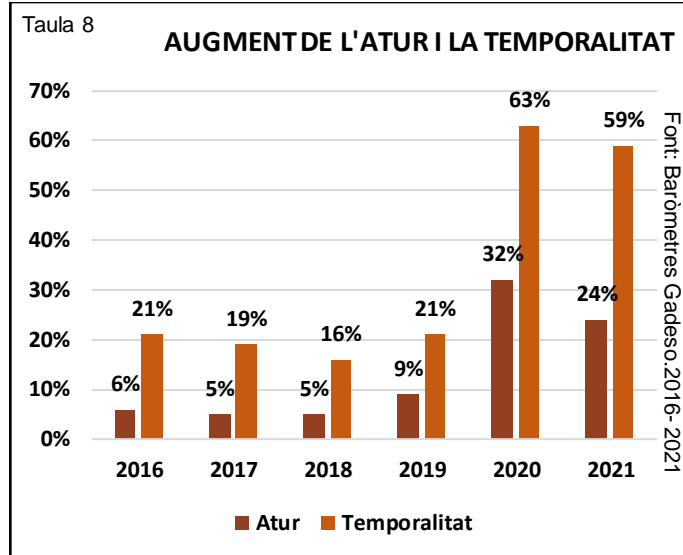
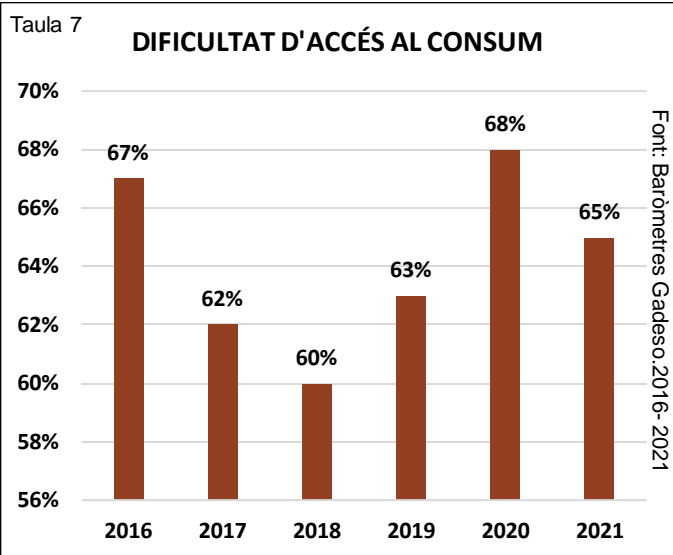
Val a dir que la confiança en l'economia té una doble vessant, doncs es alhora objecte i subjecte: per una banda, es el reflex subjectiu d'una situació (en el cas que ens ocupa, de l'economia balear en el període (2016-2021); per una altra, es condició necessària perquè l'economia real millori (recordem que sense confiança no hi ha consum i sense consum, sobretot el de les classes mitjanes, no hi ha reactivació econòmica).

3.2 ECONOMIA DOMÈSTICA: INCERTESA

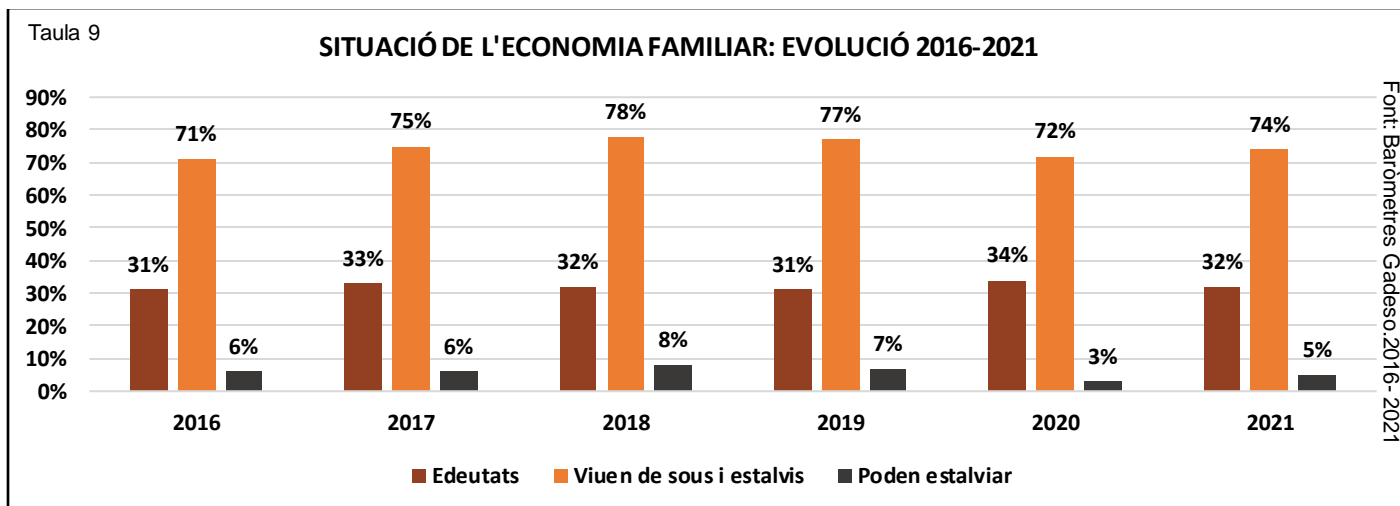
Els ciutadans i ciutadanes de Balears situen entre les seves principals preocupacions, els problemes econòmics, concretats en les dificultats que es donen dins l'economia familiar. Aquest es un tema d'una importància cabdal, doncs la família es considera la unitat bàsica de consum, i sense reactivació del consum no hi pot haver reactivació de l'economia.

Continuant amb el que sembla un cercle viciós, el consum no pot reactivar-se sense que es donin dues condicions: una, la millora de la confiança, basada en una disminució de l'atur i de l'estabilitat laboral; i dues, que les entitats financeres tornin a obrir l'aixeta del crèdit.

Es molt preocupant que la majoria dels ciutadans declarin tenir mes o menys dificultats per accedir a bens de consum. S'ha de tenir en compte que aquesta afirmació engloba diverses realitats: l'augment del cost de vida per sobre dels salaris (pèrdua de poder adquisitiu), la practica impossibilitat d'accedir a un habitatge, les restriccions als crèdits al consum (que dificulta l'adquisició de bens d'equipament) o incertesa davant la perspectiva de qu la situació millori (el que redueix el consum). Aquesta manca d'expectatives pot tenir el la COVID-19 ha provocat que augmenti significativament el nombre de ciutadans que creu que l'atur augmentarà. Per altra banda, si parlem de temporalitat, l'any 2021 el 59% creu que anirà a pitjor.

La situació de l'economia familiar reflectida a sota mostra perfectament l'evolució de la situació a la nostra comunitat: si a l'any 20016 el 71% dels illencs podia viure del sou i dels estalvis, avui, després de la pandèmia aquest percentatge assoleix el 74%. Paral·lelament, es manté estable el nombre de famílies endeutades. Darrere aquestes xifres hi trobam situacions molt greus: persones en EERTO, persones que no poden fer front als compromisos econòmics adquirits, disminucions rellevants del salari familiar, etc.

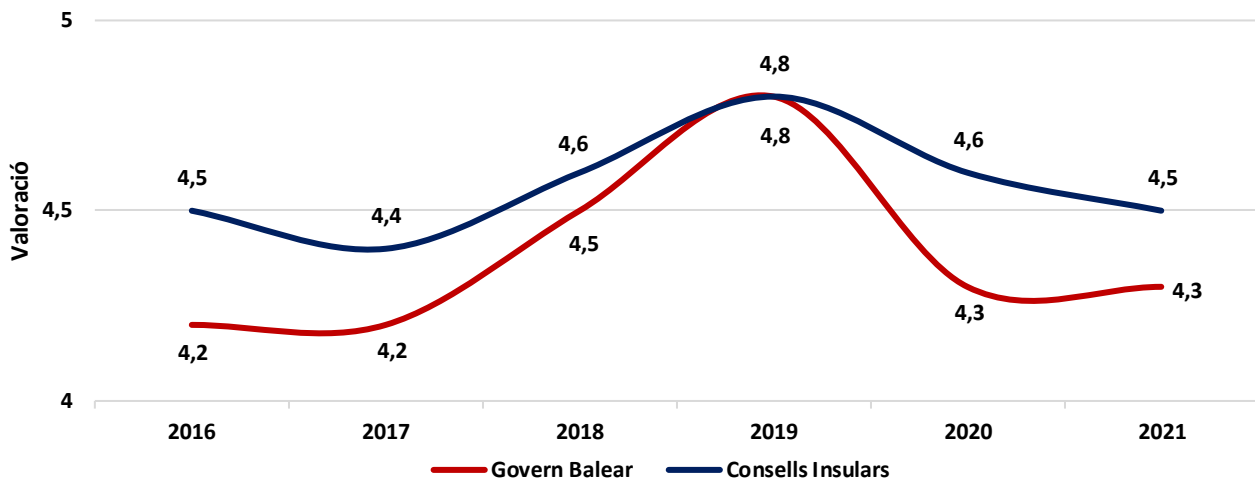

4.1 DESCONFIANÇA EN LA POLÍTICA

Es suposa que les institucions, i més en concret les persones que elegim per dirigir-les, són els ens que han de gestionar la cosa pública i dissenyar i aplicar mesures per solucionar els problemes de la ciutadania i millorar-ne la qualitat de vida. Per aquest motiu es molt interessant, i fins i tot necessari, conèixer quina percepció tenen els ciutadans i ciutadanes de les principals institucions: el Govern de les Illes Balears i els diferents Consells Insulars. Cal tenir en compte que les percepcions corresponents al 2020 i 2021 poden estar condicionades per l'opinió que es tingui de la gestió de l'emergència provocada per la COVID-19.

Taula 10

CONFIANÇA EN LES INSTITUCIONS: EVOLUCIÓ 2016-2021

Font: Baròmetres Gadeso. 2016-2021

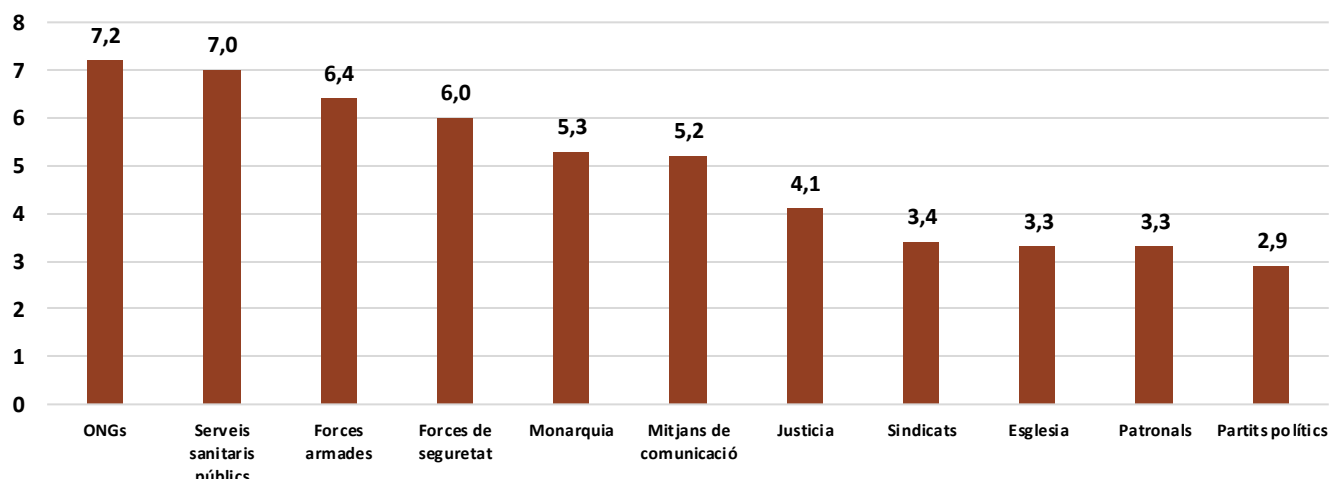
Malgrat que en cap moment es supera l'aprovat, a la taula 10 podem veure com tant el Govern Balear com els Consells Insulars van veure millorar la valoració de la ciutadania fins el 4,8 de l'any 2019, per tornar a caure per sota del 4,5 en el 2021. Com ja hem comentat la gestió de l'emergència sanitària provocada per la COVID-19, té una forta influència en aquesta percepció.

Nosaltres som de l'opinió que no és possible sortir de la situació actual sense un lideratge fort i clar des de les administracions. Per això hem d'exigir als nostres governants que no actuïn de manera improvisada i estableixin una estratègia clara, adoptant unes decisions valentes i adequades a cada situació i defugint d'interessos partidistes o de caràcter electoralista, quelcom que també s'ha d'exigir, sense embuts, als partits de l'oposició, els quals des del principi de la pandèmia s'han dedicat més a posar traves a l'actuació del Govern que ajudar a sortir d'aquesta delicada situació.

També resulta d'interès conèixer la valoració que la ciutadania fa de les principals institucions i organitzacions. Enllaçant amb el que dèiem al paràgraf anterior, crida l'atenció es que els partits polítics es situen a la cua, amb un escàs 2,9 sobre 10, seguits de les organitzacions lligades al món del treball (patronals i sindicats). A l'altra banda hi trobam, en primer lloc, les organitzacions no governamentals (ONGs) i, en segon, els serveis sanitaris públics, els quals han tingut un gran protagonisme durant el darrer any i mig.

Taula 11

VALORACIÓ DE LES INSTITUCIONS I ORGANITZACIONS

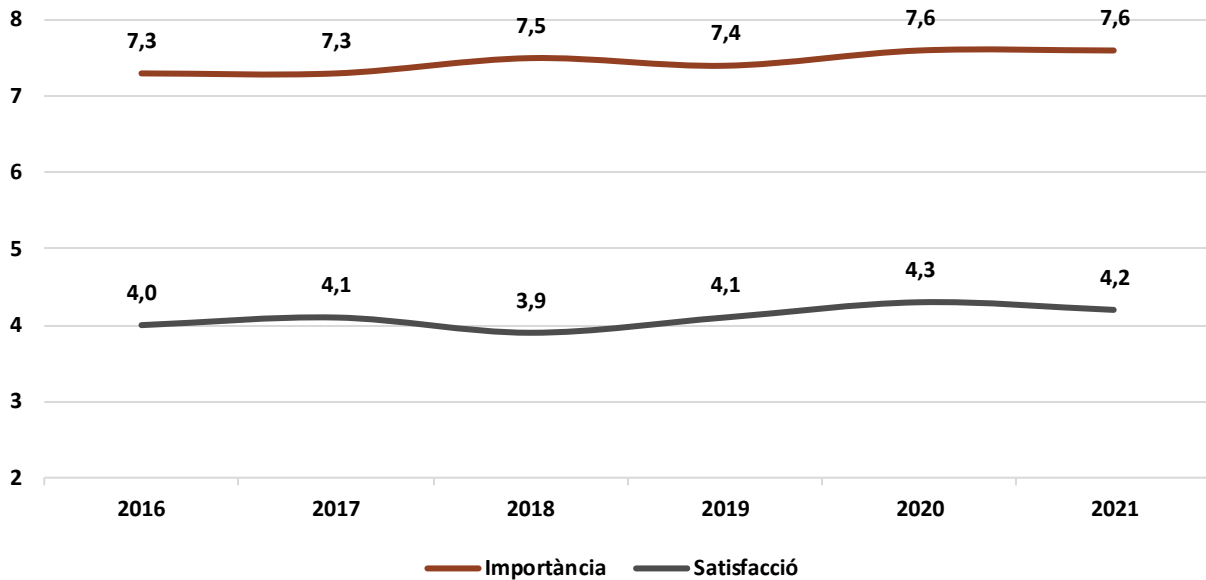
Font: Baròmetres Gadeso. 2021

4.2 EDUCACIÓ INSATISFACTÒRIA

Des de la Fundació Gadeso sempre hem donat una importància cabdal a l'educació, com un element clau a l'hora de lluitar contra les desigualtats i, també, per consolidar un sistema productiu sostenible i amb una competitivitat basada en el valor afegit. Per això, dins aquest número especial de Quaderns Gadeso no podíem deixar d'analitzar l'evolució de les percepcions ciutadanes envers la formació dels nins i joves de la nostra comunitat.

Taula 12

IMPORTÀNCIA I SATISFACCIÓ DE L'EDUCACIÓ A BALEARS: EVOLUCIÓ 2016-2021

Font: Baròmetres Gadeso.2016- 2021

La greu crisi econòmica que estam patint com a conseqüència de la crisi sanitària ha portat al menys una cosa positiva: la creixent importància que els pares i mares atorguen a la formació dels seus fills i filles

Abans de la crisi, a la nostra comunitat era relativament fàcil trobar feina amb una escassa o nul·la formació (d'aquí les elevades i preocupants xifres de fracàs i abandonament escolars). Amb l'inici dels problemes laborals i econòmics agafa força la necessitat de tenir una bona formació per accedir al mercat de treball. Hem de tenir en compte que la nostra comunitat presenta els índex més alts d'abandonament escolar, que afecta, sobretot, a les persones de classes més baixes, la qual cosa contribueix a l'augment de la desigualtat social.

També hem de recalcar la necessitat de posar en valor la Formació Professional, no només orientada a satisfer les necessitats del nostre model productiu, la feblesa del qual la crisi sanitària ha posat de manifest, sinó orientada a servir d'ajuda i d'impuls al necessari canvi del model.

Paral·lelament, la valoració que rep el sistema educatiu ha experimentat certs alts i baixos des de l'any 2016, fins situar-se en un 4,2 sobre 10 al 2021. Val a dir que quan més importància dóna la ciutadania a un servei, més exigent es torna.

IMPORTÀNCIA

- Una bona formació millora les possibilitats de trobar un lloc de feina
- L'educació és imprescindible per al desenvolupament personal
- L'educació és necessària per aprendre a conviure amb els altres
- L'educació permet desenvolupar el valor de l'esforç

SATISFACCIÓ

- No sempre el que s'ensenya a l'escola es útil a la vida laboral
- Massificació dels centres i manca de disciplina i motivació
- Els mestres no s'impliquen suficientment en la formació de l'alumnat
- El nostre sistema educatiu es troba desfasat i no s'ajusta a la realitat laboral

5. CONFIANÇA DE LA CIUTADANIA: EL TURISME

Com a motor de la nostra economia, resulta imprescindible analitzar el comportament de l'activitat turística amb xifres de visitants, despesa, ocupació laboral... A la nostra web (www.gadeso.org) hi trobareu multitud de dossiers i investigacions sobre la temàtica.

No obstant, i per tenir una visió global del sector, nosaltres també considerem necessari conèixer l'opinió dels ciutadans i ciutadanes vers el turisme, concretant el punts forts i febles de la nostra principal activitat econòmica, que representa el 42% del PIB i de la qual, com hem pogut comprovar gràcies a la COVID-19, en depenem en excés.

Taula 13

FORTALESSES DE L'ACTIVITAT TURÍSTICA

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
És la base del nostre benestar	62%	65%	68%	67%	69%	72%
Genera llocs de feina	53%	52%	54%	50%	56%	61%
Ha situat a Balears al món	31%	24%	21%	23%	27%	28%

% de respostes afirmatives

Baròmetres Gadeso 2016-2021

Tot i que la percepció ciutadana està condicionada per la situació de crisi sanitària i socioeconòmica, des de fa temps, es considera que el turisme ha estat i es la base del nostre benestar, com a principal activitat econòmica de Balears. Pel que fa a la relació activitat turística-llocs de feina, s'aprecien percentatges molt similars al llarg de tot el període estudiat. En qualsevol cas, no oblidem que el model seguit dins el sector turístic, basat en una mà d'obra intensiva i de baixa qualificació, ens ha conduït de vagades a una situació de desocupació i d'augment de la temporalitat i la precarietat, les quals es començaven, un altre cop, a percebre abans de la COVID-19.

Taula 14

DEBILITATS DE L'ACTIVITAT TURÍSTICA

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Excessiva dependència del turisme	68%	67%	71%	69%	77%	76%
Excessiva ocupació del territori	72%	70%	67%	73%	63%	65%
Excessiva estacionalitat	90%	94%	98%	98%	92%	93%
Treball precari i massa temporal	74%	69%	67%	76%	81%	82%

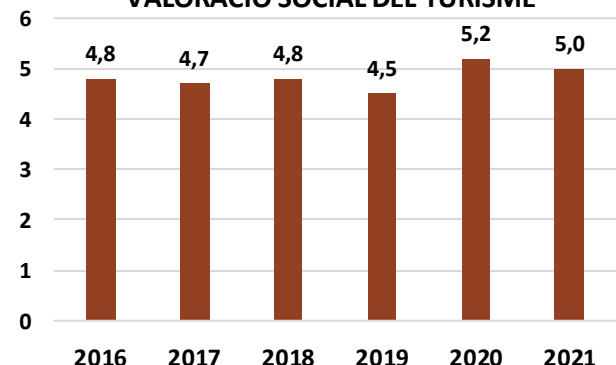
% de respostes afirmatives

Baròmetres Gadeso 2016-2021

Pel que fa als punts febles, una gran majoria destaca l'excessiva dependència del turisme, cosa que l'emergència sanitària provocada per la COVID-19 ha fet palesa. També s'assenyala la gran estacionalitat que va lligada a l'activitat turística però el que més pot cridar l'atenció és el rellevant ascens en les percepcions de la baixa qualitat del treball lligat al turisme i el descens de les percepcions de l'excessiva ocupació del territori. Queda clar que la pandèmia, està contribuint a modificar aquestes percepcions. Sembla, doncs, necessària una reforma en profunditat del nostre model turístic, que garanteix la rendibilitat empresarial, però també la creació i estabilitat dels llocs de feina.

Taula 15

VALORACIÓ SOCIAL DEL TURISME

Font: Baròmetres Gadeso 2016-2021

En relació amb el que acabem de dir, la valoració social que hom fa dels treballs relacionats amb el turisme ha experimentat una lleugera però sostinguda pujada en els darrers anys.

Queda palès que es tracta d'una activitat estacional i, en moltes ocasions, amb condicions gens desitjables, però les situacions de crisi esta poden provocar que treballar es vegi cada cop mes com un privilegi i no com un dret. Per aquest motiu, el simple fet de tenir un lloc de feina compensa els habitualment baixos salaris i horaris excessius del sector.

6. PROPOSTES ESTRATÈGIQUES DE FUTUR

Fins aquí hem fet un recorregut per l'evolució de les percepcions ciutadanes vers la pandèmia, analitzar els seus principals factors, esbrinar-ne les causes i detectar les seves conseqüències. En aquesta darrera pagina, des de la Fundació Gadeso us volem proposar, mes enllà de les necessàries mesures de caire conjuntural que s'han d'aplicar per pal·liar els efectes de la crisi i millorar el benestar dels ciutadans i ciutadanes, un conjunt de línies estratègiques que s'haurien de seguir si volem sortir, el mes aviat i exitosament possible, d'aquesta greu situació en la que ens trobam immersos.

En definitiva, volem oferir camins de solució per reactivar la nostra economia, crear llocs de feina estables i garantir uns serveis públics de qualitat.

POLÍTICA	INSTITUCIONS	<ul style="list-style-type: none"> • Necessitat de lideratges polítics i socials, amb capacitat d'arribar a pactes i consensos en punts claus i estratègics • Creació d'instruments per facilitar, fomentar i millorar la participació de la ciutadania • Aplicar mesures per recuperar la confiança dels ciutadans en la política i en les institucions 														
	GESTIÓ PÚBLICA	<ul style="list-style-type: none"> • Evitar doblatges administratius • Aplicar mesures d'austeritat amb l'objectiu de millorar l'eficàcia i l'eficiència de la gestió pública • Potenciar polítiques públiques que garanteixin l'accés a uns serveis públics de qualitat, en igualtat d'oportunitats (un dret, no un privilegi) 														
ECONOMIA	INICIATIVA PRIVADA	<ul style="list-style-type: none"> • Recuperar la confiança dels agents econòmics <p>↳ Elaborar un conjunt de lleis bàsiques (les mínimes possibles), amb criteris de flexibilitat (no d'arbitrarietat), que marquin els objectius estratègics i garanteixin la seguretat jurídica</p> <table border="0"> <tr> <td rowspan="2">Objectius</td> <td>- Sector turístic</td> <td>- Competitivitat</td> </tr> <tr> <td>- Altres sectors (serveis...)</td> <td>- El territori com a valor</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>- Modernització</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>- Diversificació</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>- Innovació</td> </tr> </table>	Objectius	- Sector turístic	- Competitivitat	- Altres sectors (serveis...)	- El territori com a valor			- Modernització			- Diversificació			- Innovació
	Objectius	- Sector turístic		- Competitivitat												
		- Altres sectors (serveis...)	- El territori com a valor													
		- Modernització														
		- Diversificació														
		- Innovació														
ENTITATS FINANCERES	<ul style="list-style-type: none"> • Reactivació dels crèdits a les famílies i a les empreses • Més control intern i extern de les entitats 															
CIUTADANS I FAMÍLIES	<ul style="list-style-type: none"> • Assumir la impossibilitat de tornar al model anterior • Reconduir el consum • Apostar per l'educació i la formació • Participació i implicació en la "vida pública" 															